

Література

1. Білоус І. Професійна етика вчителя / І. Білоус // Завуч. – 2017. – № 5. – с. 8–15.
2. Козак Л. Формування життєвих навичок конкурентоспроможного педагога / Л. Козак // Завуч. 2017. – № 3. – с. 11–20.
3. Педагогическая энциклопедия. – М. : Владос, 2003. – 456 с.
4. Синиця І. О. Педагогічний такт у вихованні дітей в сім'ї / І. О. Синиця. – К.: Радянська школа, 1956. – 35 с.
5. Синиця І. О. З чого починається педагогічна майстерність / І. О. Синиця. – К.: Радянська школа, 1972. – 167 с.
6. Синиця І. О. Про педагогічний такт учителя / І. О. Синиця. – К.: Радянська школа, 1963. – 188 с.
7. Страхов И. В. Психология педагогического такта / И. В. Страхов. – Саратов : Саратов. ун-т, 1966. – 280 с.
8. Сухомлинський В. О. Сто порад учителям. – К.: Освіта, 1988. – 254 с.
9. Ушинский К. Д. Людина як предмет виховання. Спроба педагогічної антропології / К. Д. Ушинский // Вибрані педагогічні твори : В 2-х т. –Т. 1. Пер.з рос. / Редкол.: В. М. Столетов та інші. – К.: Радянська школа, 1983. – С. 198–471.

УДК 371.671: 378-054.7

Джус О. В.

ПІДРУЧНИКОТВОРЕННЯ У ВИЩІЙ ПРОФЕСІЙНІЙ ОСВІТІ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ

Чергова хвиля еміграції українства за межі рідної землі, відкритість кордонів зумовлює актуалізацію питання професійної підготовки молоді, зокрема підручникотворення як її засобу, в українській діаспорі. Цю проблему досліджували Т. Антонюк, Г. Бигар, М. Євтух, О. Пономаревський, С. Романюк та ін. Разом з тим, вони, здебільшого, зосереджували свою увагу на підготовці підручників для початкової та середньої шкіл в українській діаспорі, що й зумовило вибір теми наукової розвідки.

Найбільш інтенсивно українська науково-методична думка в діаспорі розвивалася у час функціонування високих українських професійних освітніх інституцій у державах Заходу. Зміст і структура українських підручників, посібників, курсів лекцій у діаспорі були зумовлені здобутками українства в галузі освіти на рідній землі, в державах осідку студентської молоді, особливостями суспільно-культурного життя українських громад у країнах нового поселення та усвідомленням призначення українства у західному світі.

Зусиллями визначних представників української освітньої справи закордоння вже на початку 1920-х рр. були закладені основи функціонування в позаукраїнському європейському просторі історичної (М. Грушевський, Д. Дорошенко, В. Липинський, С. Наріжний, О. Шульгин); соціологічної (Н. Григоріїв, В. Старосольський, М. Шаповал), філософської (І. Мірчук, Д. Чижевський), філологічної (А. Артимович, Л. Білецький, В. Винниченко, О. Колесса, Л. Мосендз, О. Олесь, Г. Омельченко, В. Сімович, С. Смаль-Стоцький), психологічної (О. Іванов), економічної (К. Безкровний, М. Добриловський, К. Коберський, О. Мицюк, В. Тимошенко), математичної (О. Вілінський, В. Дяконенко, С. Романовський), фізичної (М. Галаган); біологічної (В. Гармашів, Ю. Русов), хімічної (І. Горбачевський, С. Комарецький), геодезичної (Л. Грабина), астрономічної (Ф. Гула); географічної (С. Рудницький, М. Дольницький, В. Кубійович), агрономічної (В. Доманицький, П. Дубрівний, К. Осауленко, В. Чередіїв) наук; бібліографії та бібліотечної справи (Л. Бачинський, П. Зленко, С. Сірополко); релігієзнавства (О. Лотоцький, І. Огієнко),

мистецтвознавства (Д. Антонович, В. Січинський), етнографії (І. Панькевич, В. Щербаківський), педагогіки (А. Волошин, А. Животко, Б. Заклинський, С. Сірополко, С. Русова), правознавства (О. Ейхельман, К. Лоський, С. Дністрянський, С. Шелухін), кооперації (С. Бородаєвський, В. Коваль, Б. Мартос), лісівництва (Б. Іваницький, С. Колубаїв, М. Косюра, К. Подоляк), ветеринарії (В. Королів-Старий), меліорації (І. Шовгенів), металознавства і металургії (І. Фещенко-Чопівський), прикладної медицини (А. Гончарів-Гончаренко, Ю. Добриловський) та інші [1–6].

Відповідно розвиток цих наукових сфер потребував належного навчально-методичного забезпечення. Якщо процес створення підручників для гуманітарних дисциплін був покликаний вирішувати, окрім власне фахової, мовну, ідеологічну і виховну проблеми, то природничі науки зіштовхнулися також із потребою вироблення української наукової галузевої термінології.

Представники відповідних наукових галузей займалися викладацькою діяльністю у провідних вищих освітніх професійних центрах української спільноти за межами рідної землі: Українському вільному університету, Українському високому педагогічному інституті імені М. Драгоманова, Українській господарській академії, Українській студії пластичного мистецтва та ін. У структурі окремих із них функціонували й видавництва [1; 4; 5; 6]. До прикладу, завдяки зусиллям Українського видавничого товариства «Сіач», створеного 1924 р. при Українському високому педагогічному інституті імені М. Драгоманова з метою задоволення потреб видання «книг наукового змісту, спеціальних підручників та взагалі книжок педагогічного та наукового характеру з усіх галузів знання в українській мові» [1, с. 93], побачили світ «Теорія педагогіки на основі психології», «Дидактика», «Нові методи дошкільного виховання» С. Русової, «Дошкільне виховання» А. Животка, «Школотознавство» С. Сірополка, «Вступ до філософії» Я. Яреми, «Логіка», «Філософія на Україні» Д. Чижевського, «Політична економія» І. Кабачківа, «Ввід до слав'янознавства» Г. Омельченка, «Практична граматики латинської мови» А. Артимова, «Конспект історії всесвітнього мистецтва» В. Січинського, «Сольовий спів» М. Гордаш-Дяченко, «Підручник німецької мови» В. Кушніра, «Українська народна поезія» Л. Білецького, «Загальна гігієна» А. Гончаріва-Гончаренка, «Теорія векторів», «Сферична астрономія» Ф. Гули, «Пропедевтика вищого рахунку», «Аналітична геометрія у просторі», «Алгебраїчний аналіз», «Диференціальне числення», «Вищий рахунок» Є. Іваненка, «Загальна біологія» А. Старкова, «Основи термодинаміки» П. Герасименка, «Основи фізичного землезнання» В. Дольницького, «Експериментальна фізика» М. Лорченка, «Геологія» П. Савицького, «Числення ймовірностей» В. Дяконенка, «Теорія електричності» П. Герасименка, «Зоологія безхребетних тварин» Ю. Русова та ін.

Потреба українського фахового підручникотворення у міжвоєнну добу задовольнялася також Українським громадським видавничим фондом. Його зусиллями були видрукувані «Теорія і практика дошкільного виховання» С. Русової, «Практичний курс науки гармонії» Ф. Якименка, «Шкільна гігієна» В. Гармашіва, «Основи української літературно-наукової критики» Л. Білецького, «Архітектура старокнязівської доби» В. Січинського, «Міцність матеріалів» С. Риндика та інші [1].

Не зосереджуючись детально на аналізі науково-методичного забезпечення професійної підготовки молоді в українській діаспорі, зауважимо, що його виховна складова видозмінювалася під впливом нетотожності західних духовних цінностей, спрямованих на негайне задоволення життєвих потреб та ідеалів українського суспільного життя, скерованих на жертвність в ім'я народу, його мови, культури, які пропагували науковці-емігранти міжвоєнної доби. Особливо загострилося це питання

наприкінці 50-х рр. ХХ ст. через світові геополітичні зміни та утвердження України радянської, усвідомлення факту, що українським переселенцям ще довгий час прийдеться жити на чужині, і, відповідно, реалізації принципу "крос-культурної свідомості". У випадку українців-емігрантів – фактично асиміляції. Разом з тим, навіть побіжний аналіз фахового підручникотворення в українській діаспорі дає підстави зробити висновок про належну науково-методичну підготовку його авторів та уміння йти в ногу з часом задля реалізації провідної ідеї закордонного українства – відновлення незалежності України і підготовка для її розбудови фахівців з європейськими цінностями та загальносвітовими вимогами професіоналізму у різних галузях знань.

Література

1. Мірний Іван. Український Високий Педагогічний Інститут ім. М. Драгоманова. 1923–1933 (історія інституту). – Прага: УВПІ, 1934. – 144 с.
2. Наріжний С. Українська еміграція: Культурна праця української еміграції між двома світовими війнами. – Прага, 1942. – Ч. 1. – 372 с. // Репринтне перевидання (передмова та вступне слово – Л. Винар та А. Атаманенко): – Львів-Кент-Острог, 2008. доп. 232 стор. фотоілюстрацій.
3. Наріжний С. Українська еміграція. Культурна праця української еміграції 1919–1939 (Матеріали, зібрані С. Наріжним до частини другої). – К.: Видавництво імені Олени Теліги, 1999. – 272 с.
4. Українська Господарська Академія в Ч. С. Р. 1922–1935: Українська Висока Політехнічна Школа на чужині. Т. I. – New York: Видано Абсольвентами Укр. Госп. Академії та Укр. Техн.-Госп. Інституту, 1959. – 248 с.
5. Український В. Університет в Празі в роках 1926–1931. – Прага: Державна друкарня в Празі, 1931. – 200 с.
6. Український Техніко-Господарський Інститут (Подебради, Регенсбург, Мюнхен), 1932–1952: Українська Висока Політехнічна Школа на чужині. Т. II. – New York : Видано Абсольвентами Укр. Госп. Академії та Укр. Техн.-Госп. Інституту, 1962. – 272 с.

УДК 159.942

Довгаль Л. О.

ЕМПАТІЯ ТА ЇЇ МІСЦЕ В СТРУКТУРІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ВЧИТЕЛЯ

Сучасний світ переживає докорінну зміну підходів до освіти та до соціокультурної політики в цілому. Це зумовлено переорієнтацією самого суспільного розвитку на розвиток людини, її особистісних та культурних якостей. Ці зміни в суспільній свідомості, у ставленні суспільства до освітньої сфери викликали появу нової, спрямованої на особистість та гуманістично орієнтованої парадигми освіти. Своєрідним орієнтиром у підготовці педагогічних кадрів могла б слугувати професійна культура вчителя. Адже саме культура фокусує систему ціннісних орієнтацій, які становлять основу суспільних та особистісних уявлень суб'єкта, регулюють його діяльність, реалізуються у засобах та результатах цієї діяльності.

Постановка проблеми. Для навчання характерний високий ступінь включеності емоційної сфери співрозмовників, що реалізується на рівні мети, задач та результатів навчання, так і у плані технологічного забезпечення формування компетентностей вчителя. Емпатійний досвід, отриманий у процесі засвоєння теоретичного матеріалу на лекціях, під час роботи на практичних заняттях, при проходженні практики стає важливою компонентою формування компетентності